

3. HAFTA

FİYAT TEORİSİNE GİRİŞ

- Hangi mal ve hizmetin nasıl ve kimler için üretileceğine fiyat mekanizmasının otomatik işleyişi çözümlenmektedir.
- Bu mekanizmanın işleyişini anlamak için, önce rekabetçi piyasa (tam rekabet piyasası) da her mal için geçerli olan denge fiyatının nasıl oluştuğuna bakmak gereklidir.

- **Fiyat: herhangi bir mal veya hizmetin, başka bir mal veya hizmetle değişim oranıdır.**

Fiyat,

Mal ve hizmetlerin iki tür değeri vardır. Bunlar;

1. Kullanım değeri

2. Değişim değeridir

- Kullanım değeri sübjektiftir. Mala veya kişiye göre değişebilir. Örneğin spor ayakkabısının kullanım değeri bir sporcu için farklıdır normal vatandaş için farklıdır. Aynı şekilde bir silginin bir öğrenci için kullanım değeri daha fazladır.
- Değişim değeri ise bir mal veya hizmet karşılığında elde edilebilecek başka bir mal ya da hizmetin miktarını ifade eder. Örnek bir teneke buğday(16 kg)= bir paket çay(1 kg)

- **1kg elma ile 3kg soğan** değiştirebiliyorsam, **1 kg elmanın** soğan cinsinden ifade edilen fiyatı **3 kg soğandır.**
- Bu örnekte fiyat birimi olarak, soğan alınmıştır. Bu şekilde saptanan fiyatlara **«nispi fiyat (reel fiyat)»** denir.

- Mal ile malın değiştirildiği dönemler çok geride kalmıştır. Günümüzde değişimi gerçekleştirmek için aracı olarak **«para»** kullanılmaktadır.
- Bugün bir malın fiyatından bahsedilirken, söz konusu malın bir biriminin piyasadaki para cinsinden değeri kastedilir. (1 metre kumaş 145 TL, 1kg elma 4TL vb.)
- Bu şekilde para ile ifade edilen fiyatlara **«mutlak fiyat (nominal fiyat-parasal fiyat)»** denir.

- Tek bir malın fiyatı biliniyorsa, o malın ucuz mu pahalı mı olduğu hakkında yorum yapılamaz.
- Muzun kg si 10 TL ise muza pahalı yada ucuz diyemeyiz. Fakat elmanın fiyatının 5TL olduğunu biliyorsam elma ve muzu kıyaslayarak muzun pahalı mı ucuz mu olduğunu söyleyebilirim.
- 1 kg muz 2 kg elma eder derim. Mutlak fiyatı nispi fiyata dönüştürerek sonuç elde ederim.

- **Herhangi bir malın fiyatı o malın arz ve talebine bağlıdır.**
- Bu nedenle piyasa fiyatının nasıl oluştuğunu belirtmeden önce talep ve arz kavramlarına bakmak gerekir.

Talep

- Piyasa kurallarına göre işleyen bir ekonomide fiyatlar arz ve talebe göre belirlenir. Tüketiciler piyasanın talep yönünü üreticiler ise arz yönünü oluşturur. Üretim ve tüketim kararları birbirinden bağımsız değildir. Bu değişkenler birbirlerini etkilemektedir. Bunların yanında üretim ve tüketim kararlarını etkileyen birçok değişken söz konusudur.
- Konuşma dilinde talep istek arzu demektir. Ancak her istek ekonomik anlamda talep olmayabilir. Bir isteğin ekonomik anlamda talep olabilmesi için bu isteğin satın alma gücüyle destekleniyor olması gerekir.
- Belirli bir dönemde, belirli bir maldan parayla desteklenmiş satın alma arzusuna talep denir.

- İktisadi anlamda talep kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için iki talep kavramının açıklanması gerekir.
- Belirli bir fiyattan talep; Belirli bir piyasada belirli bir anda belirli bir fiyattan satın alınmak istenen mal ya da hizmet miktarına belirli bir fiyattan talep denir. Örneğin Safranbolu perşembe pazarında kg 0,5 TL den 5 ton karpuz satılıyor ifadesi belirli bir fiyattan taleptir.
- Çizelge anlamında talep; Belirli bir piyasada belirli bir anda diğer faktörler sabitken tüketicinin o malın çeşitli fiyatlarından ne kadar satın almak istediğini ifade eder.

- TALEP: Belirli bir malın piyasasında, belirli bir dönemde, o malın fiyatı dışındaki faktörler değişmemek kaydıyla, çeşitli fiyatlardan tüketicilerin söz konusu maldan satın almak istedikleri miktardır.

- Bir piyasa da talep edilen miktar ile o miktarın belirlenmesini sağlayan etkenler arasındaki ilişkiyi matematiksel olarak ifade eden **talep fonksiyonu**:

$$M_{tx} = f(F_x, F_r, F_t, G, T, F_b, N, G_d, \dots)$$

M_{tx} : x malından talep edilen miktar

F_x : X malının fiyatı

F_r : X malının rakibi olan malların fiyatı

F_t : X malının tamamlayıcısı olan malların fiyatı

G : tüketicilerin gelirleri

T : Tercihleri

F_b : Piyasalarla ilgili beklentiler.....

$M_{tx}=f(F_x)$ c.p.(ceteris paribus)

Halinde ele alıyoruz talep fonksiyonunu.

Bu fonksiyon şunu ifade eder; X malının talebinin etkileyen x'in fiyatı dışındaki tüm koşullar sabitken demektir.

Örnek: $M_{tx}=f(F_x)$ şeklinde belirttiğimiz c.p. Fonksiyon Eren için $M=10-2F$ olarak hesap edilmiş olsun ve Eren'in çeşitli fiyatlardan satın aldığı CD miktarlarını gösteriyor olsun.

Seçenek	Fiyat(P) TL	Miktar (Q) Adet
a	0	10
b	1	8
c	2	6
d	3	4
e	4	2
F	5	0

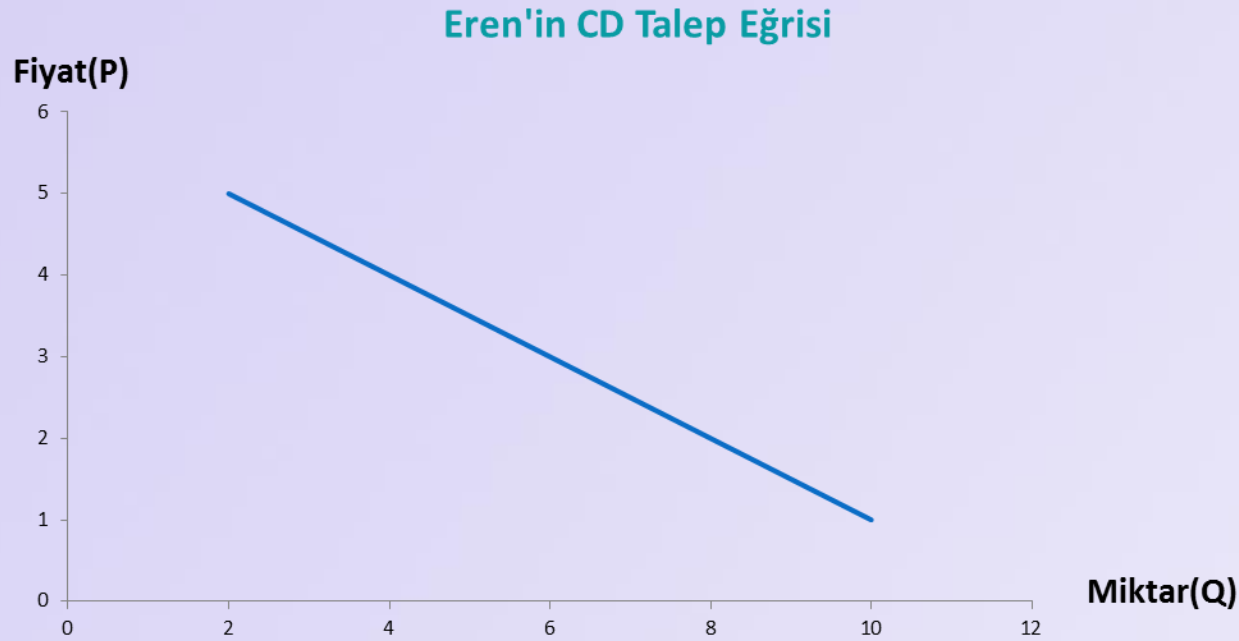
Eren'in CD Talep Çizelgesi

- Çizelgede dikkati çeken CD fiyatları yükseldikçe satın alınan CD miktarı azalmaktadır. Fiyat ile miktar arasında ters yönlü bir ilişki vardır. CD'nin fiyatı ile talep edilen miktar arasındaki bu ters yönlü ilişki (bazı istisnalar hariç*) bütün mallar için geçerlidir ve buna “Talep Kanunu” denilmektedir. Yani bir malın fiyatı yükseldikçe talep edilen miktar azalır, malın fiyatı düştükçe talep edilen miktar artar.

*Bu istisnalar fakir mallar (Giffen mallar) ve Snoplardır

Eren'in CD talep çizelgesi bir diyagram üzerine taşınarak CD talep eğrisi elde edilebilir.

- Talep eğrisi, malın fiyatı ile talep edilen miktar arasındaki ilişkiyi gösteren negatif eğimli bir eğridir. Eğrinin negatif olmasının sebebi fiyat ile miktar arasındaki ters yönlü ilişkidir(talep kanunu).
- Fiyatlardaki değişimin talepte neden olacağı değişme her mal için aynı olmayacağından talep eğrisinin eğimi de maldan mala farklılık gösterir.

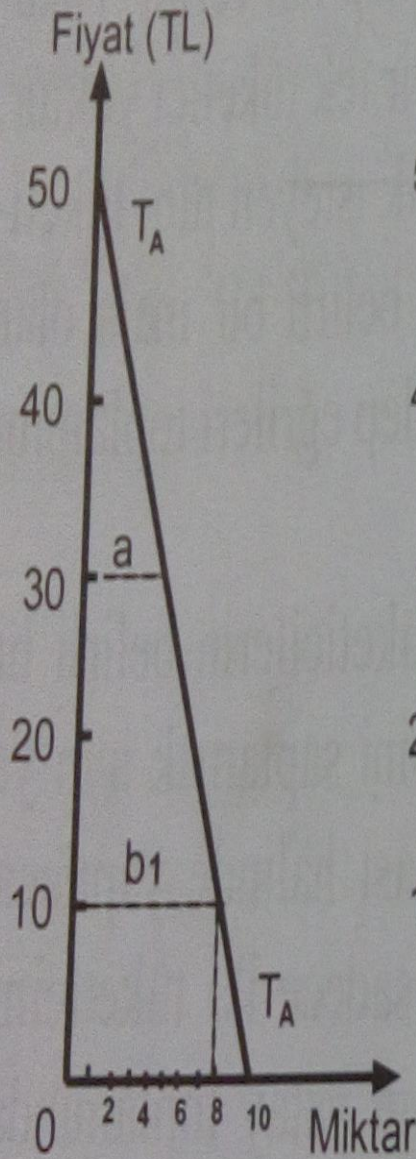
Piyasa Talep Eğrisi

- Bir malın tek bir alıcısı yoktur, binlerce alıcısı vardır. İşte bir malın satıcısı tek alıcının değil diğer tüm alıcıların davranışları doğrultusunda kararlar verir. İktisadi analizlerde piyasa talep eğrisi dikkate alınır. Piyasa talebi, belirli bir mala karşı olan tüm bireysel taleplerin toplamıdır.

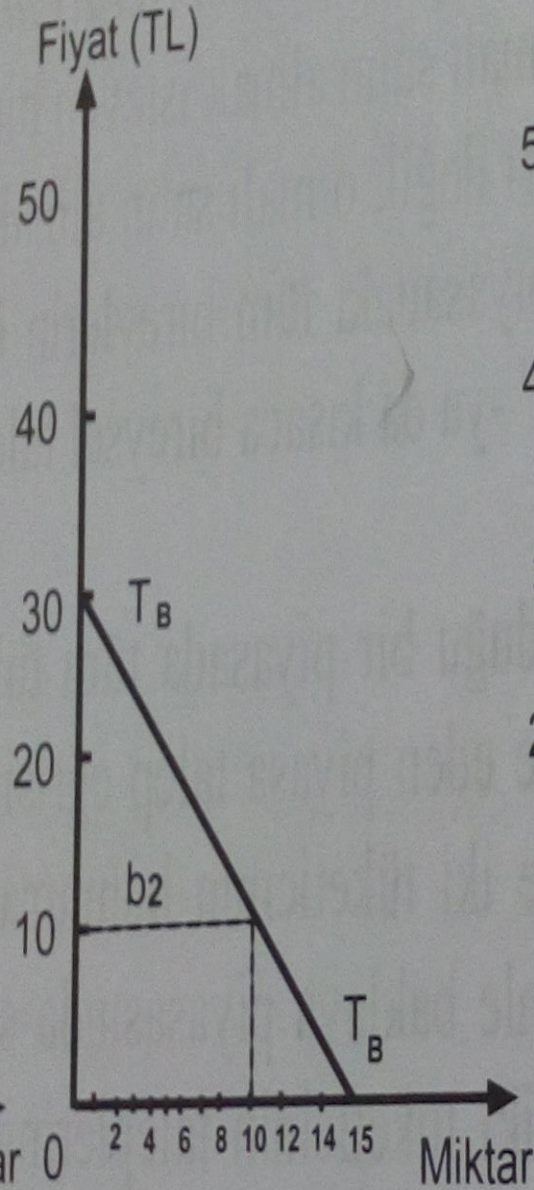
- Binlerce kişinin talebinin belirlenmesi için öncelikli olarak soyutlama yapılır. Yani piyasa da 2 tane tüketici olduğu varsayılır.
- Bunu bir örnekle inceleyecek olursak; A ve B ailelerinin baklava piyasasındaki taleplerini inceleyelim.

A ve B ailesinin bir ayda satın almak istedikleri baklava miktarı ve piyasa talebi

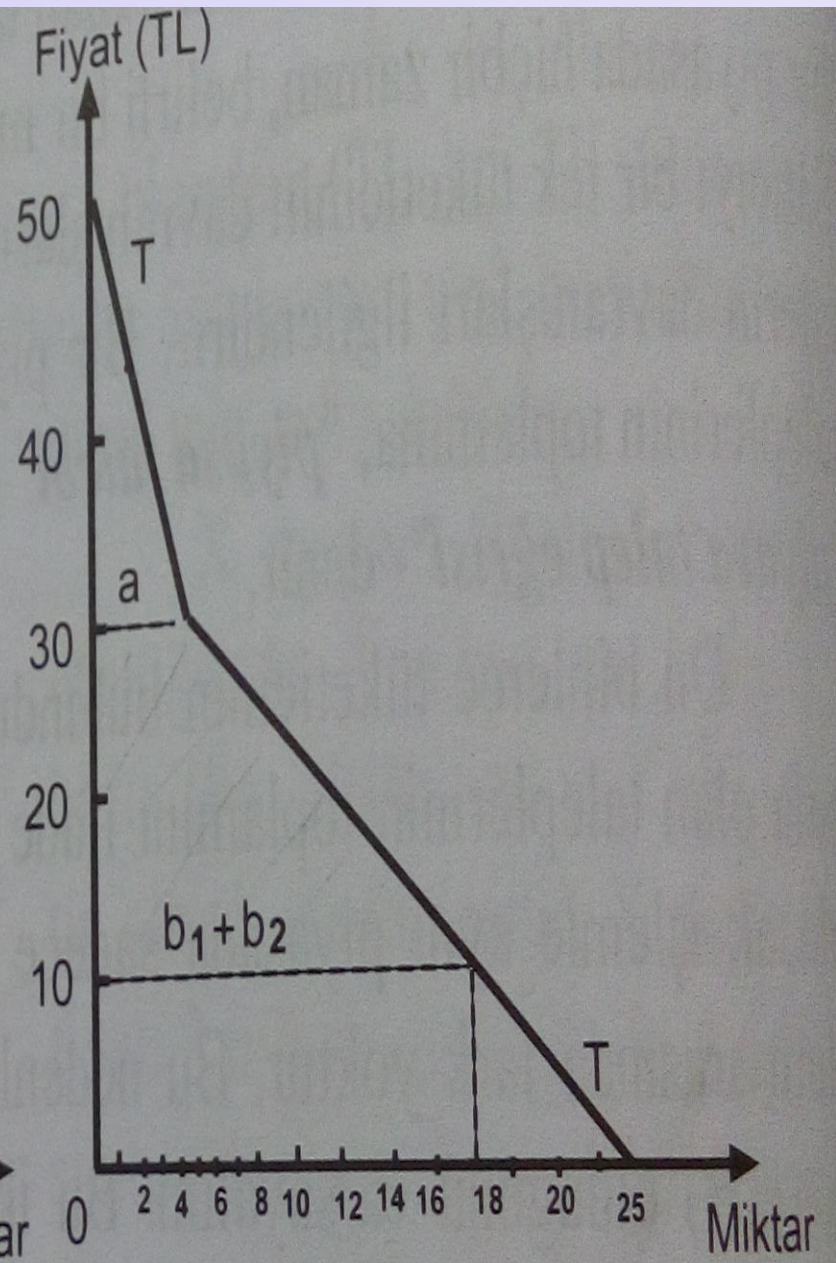
Fiyatlar(TL)	A ailesinin talebi	B ailesinin talebi	Piyasa talebi
A 50	0	0	0
B 40	2	0	2
C 30	4	0	4
D 25	5	2,5	7,5
E 20	6	5	11
F 10	8	10	18
E 0	10	15	25

A ailesinin
baklava talebi

B ailesinin
baklava talebi

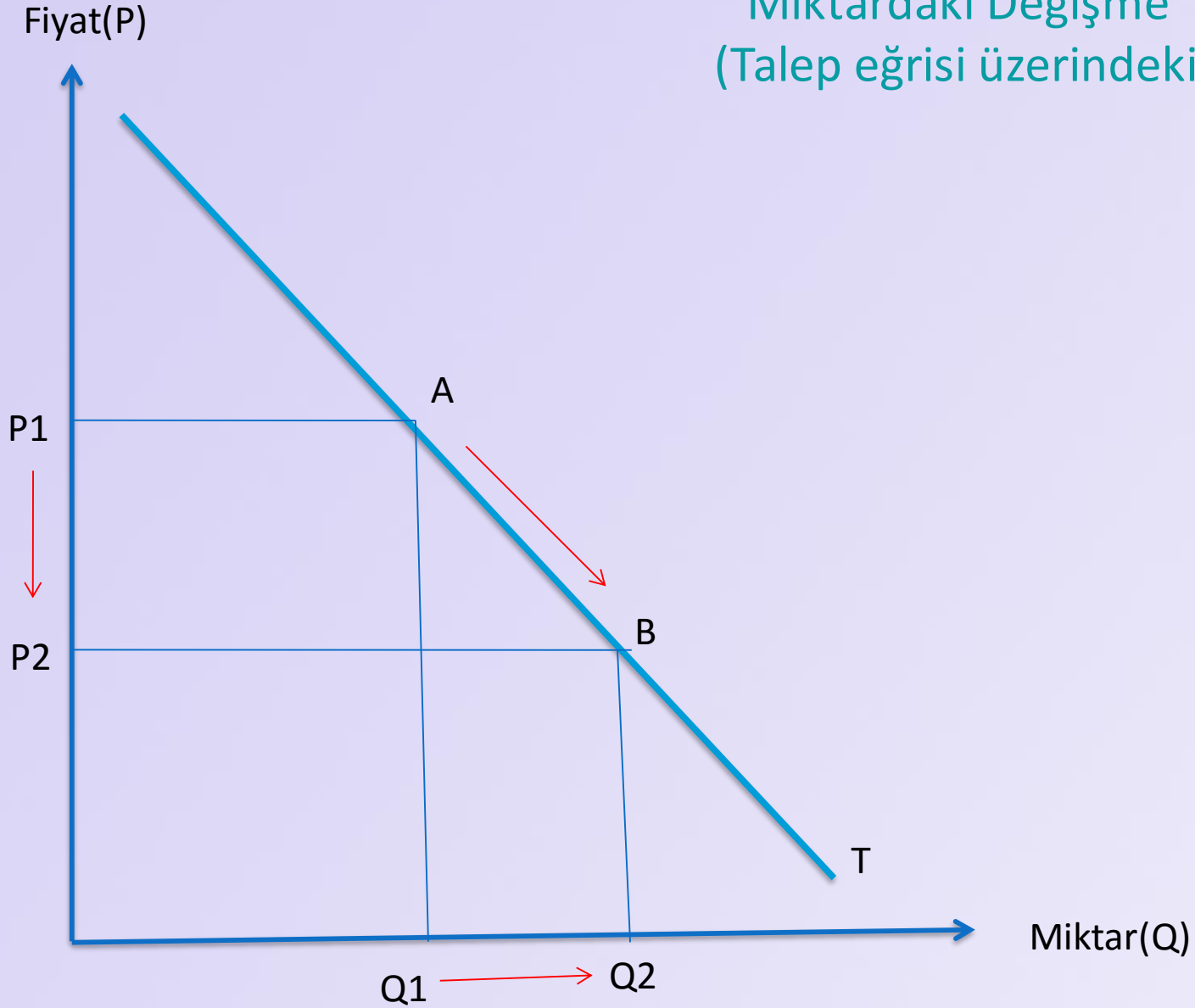

A ve B ailelerinin baklava
talepleri toplamı (piyasa talebi)

Talep Edilen Miktardaki Değişme, Talepteki Değişme

- Talep arttı yada azaldı ifadesiyle talep edilen miktar arttı yada azaldı ifadeleri çoğu zaman birbirine karıştırılır. Oysaki bu ifadelerin karıştırılmaması gerekir.
- Talep edilen miktar arttı veya azaldı denildiğinde malın fiyatına bağlı olarak, talep eğrisi üzerinde hareket edildiği yani bir fiyat miktar bileşiminden başka bir fiyat miktar bileşimine geçildiği kastedilmektedir.

Miktardaki Değişme (Talep eğrisi üzerindeki hareket)

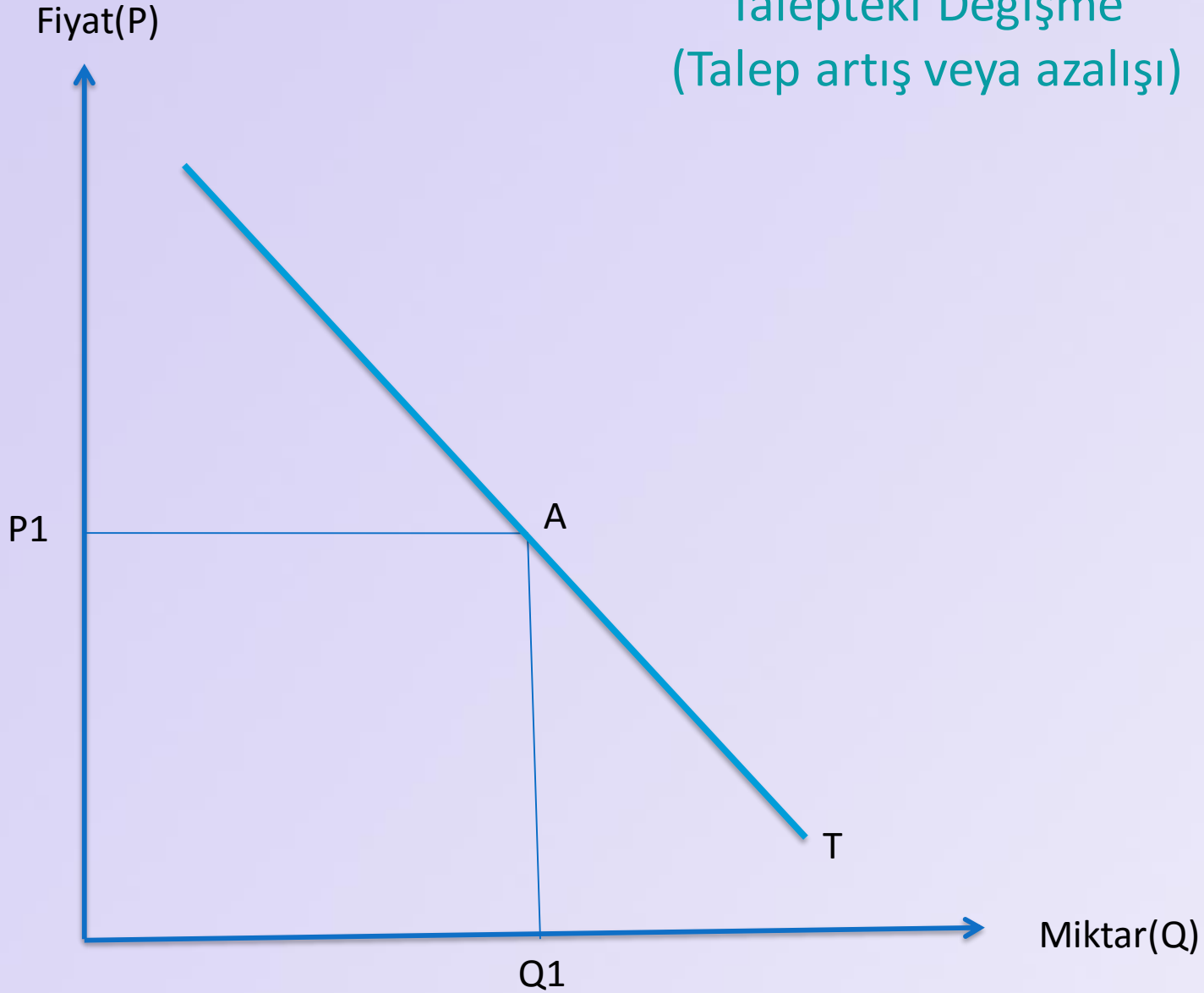

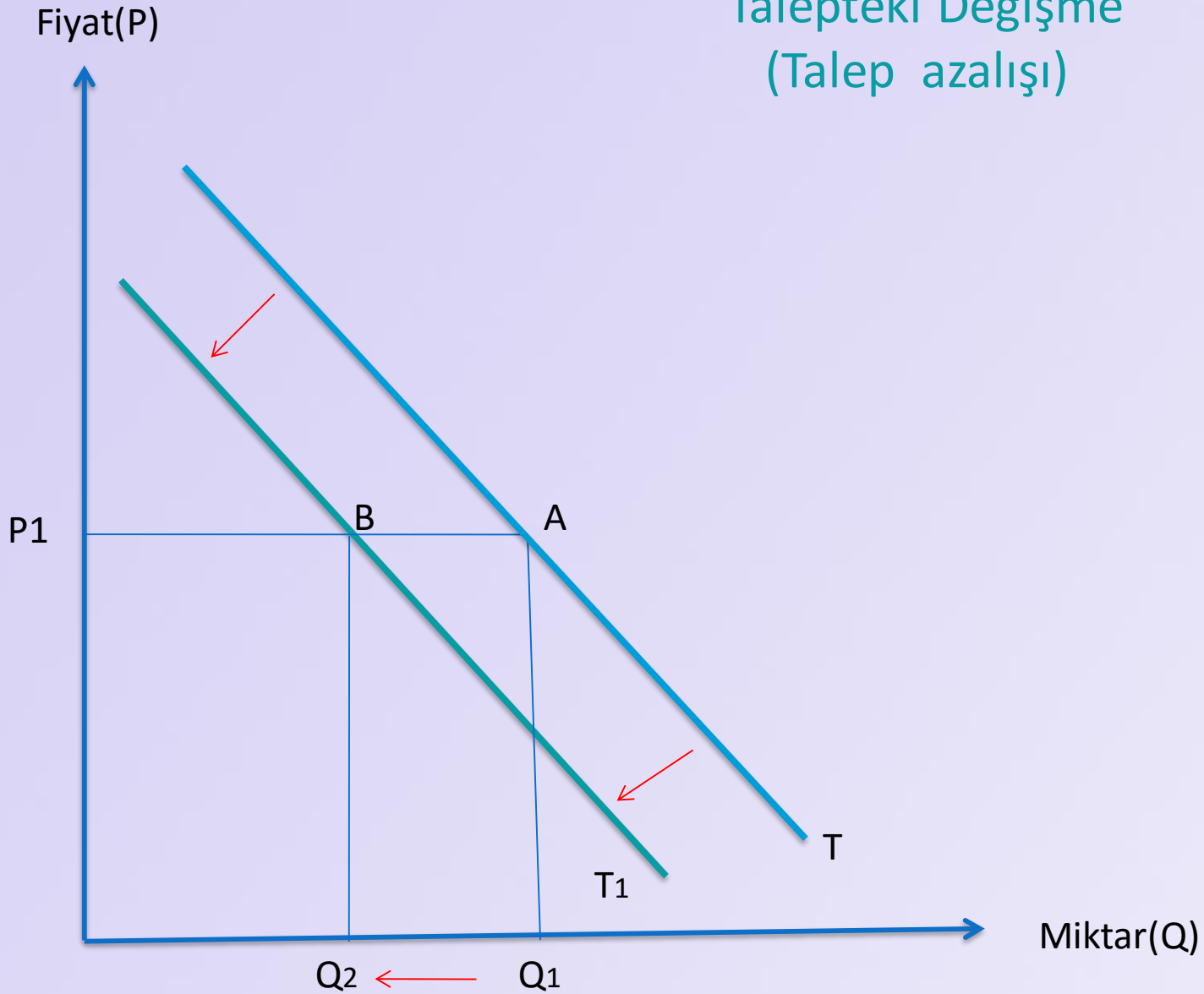
- Alında bu eğri bize fiyat miktar bileşimlerini vermektedir..
- Bu eğri de talebi etkileyen bütün değişkenler sabitken fiyat değiştiğinde satın alınan miktardaki değişim kast edilir.
- O halde «talep edilen miktar arttı» yada «talep edilen miktar azaldı» denildiğinde fiyatın değişmesi karşısında talep edilen miktardaki değişmeden bahsederiz.

- Oysa ki talep arttı yada azaldı denildiğinde fiyat dışında talebi etkileyen ve sabit kabul edilen diğer faktörlerde ortaya çıkacak bir değişme ile talep eğrisinin yer değiştirmesi yani bir bütün olarak sağa veya sola kaymasını ifade eder. Bu nedenle bu faktörlere talep kaydırıcı faktörler de denir.

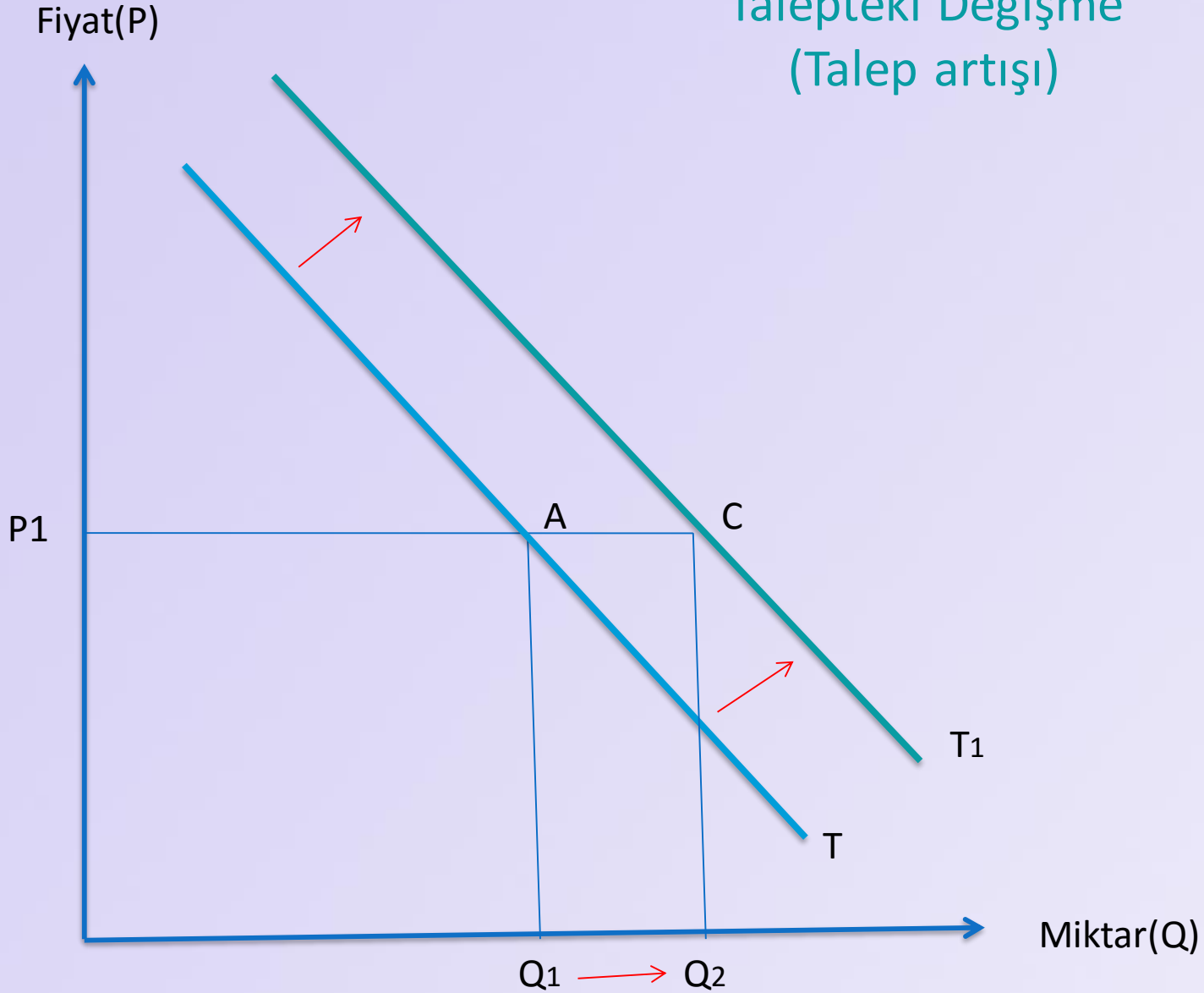
Talepteki Değişme (Talep artış veya azalışı)

Talepteki Değişme (Talep azalışı)

Talepteki Değişme (Talep artışı)

- **Talep eğrisi üzerindeki bu hareket statik bir değişimdir.**
- bu ifade ile şu kastedilmektedir; belirli bir zaman diliminde talep eğrisi üzerinde fiyat miktar ilişkisinin değişmesini yansıtır. Yani cp de analiz yapılırken zaman bir değişken olarak alınmamaktadır.
- **Talep artışı ya da azalışı dinamik bir değişimdir.**
- Bu ifade sunu demektedir; belirli bir zaman olarak nitelenen dönemin dışına çıkılmaktadır. Yani zaman analizde değişken olarak yer almaktadır.
- Belirli bir zamandan kasıt ise: o malın fiyatı dışındaki faktörlerin değişmediği bir zaman kesitidir, birkaç saat, bir gün, bir hafta vs.

Talepteki Değişmeye Neden Olan Faktörler

- ✓ Tüketicinin geliri:
- ✓ İkame (rakip) malların fiyatları
- ✓ Tamamlayıcı malların fiyatları
- ✓ Tüketicinin zevk ve tercihleri
- ✓ Gelecekteki fiyat ve gelir düzeyine ilişkin beklentiler
- ✓ Tüketici sayısının artması (Nüfus)
- ✓ Bankalardan kredi almanın kolaylaşması